

Flemming Røgilds
foran vægmaleri af
Flemming Born på
Rosenvængets Allé,
Østerbro, København

Kulturstudiernes identitetskriser

Af Flemming Røgilds

DET er lidt over et år siden, jeg hørte Lawrence Grossberg gøre rede for sit ønske om at foretage et kulturanalytisk studie af de drømme, der ligger til grund for alliancen mellem de neoliberale og konservative i Amerika, og hvorledes denne alliance påvirker de måder, hverdagslivet organiseres på. Grossbergs spændende foredrag *Kulturstudiernes øjeblikkelige stade* og hans behov for at transformere kulturstudierne og den kritiske teori til kulturanalytiske studier af makroniveauet i en given samfundsformation er imidlertid kun et af de seneste udtryk for de serier af identitetskriser, kulturstudierne har gennemgået, siden de for første gang så dagens lys som en akademisk disciplin i midten af 60'erne i Birmingham i England.

Jeg skal derfor komme med en kort oversigt over nogle af faserne i den vekselvirkning mellem identitetstab og identitetslængsel, der karakteriserer kulturstudiernes udvikling, samtidig med at jeg skal understrege, at der vil blive tale om en oversigt, der forholder sig temmelig frit til forhistorien¹.

Identitetstab og identitetslængsel

Når man i dag taler om kulturstudier, er der tale om et så forgrenet netværk af tilgange til studiet af kultur og samfund, at man bliver stum et øjeblik, når man skal forsøge at redegøre for, hvad kulturstudier er for en størrelse. Det skyldes først og fremmest den kraftige vækst og internationalisering, der i dag kende-

tegner feltet, efter at de oprindelige britiske kulturstudier er blevet spredt ud over det meste af kloden²⁾.

Der er imidlertid enighed om, at der ikke er tale om en almindelig akademisk disciplin men om et forskningsfelt, hvor de grænseproblemer, der siden midten af 60'erne har karakteriseret sådanne discipliner som sociologi, antropologi og etnologi, kommer tydeligt frem. På tilsvarende vis er der enighed om, at kulturstudierne hverken har en bestemt teoretisk referenceramme eller en bestemt metodologi, således at der bliver tale om et åbent projekt med en vis modvilje mod at underordne sig én metadiskurs eller metodologi. Men selv om det er umuligt præcist at angive, hvad kulturstudier er, er der tale om studier af eller forskning i kultur, nærmere bestemt samtidskultur, hvor den kritiske og samtidsorienterede kulturforskning bør være præget af et nødvendigt spændingsforhold mellem den naturlige vægren ved entydigt at definere feltet og behovet for at præcisere, udvikle og betone de positioner, der svarer til kulturstudiernes iboende kritiske intentioner og muligheder. Sådan har det været lige siden, *Centre for Contemporary Cultural Studies* blev oprettet i 1964 ved University of Birmingham med litteraten Richard Hoggart som leder og der dermed blev skabt et institutionelt grundlag for den debat om kulturbegrebet, der på det tidspunkt op- og sådanne britiske forskere som Hoggart, Raymond Williams og E.P.Thompson, frem til i dag, hvor de oprindelige britiske kulturstudiers arvtager i USA, Lawrence Grossberg, i et forsøg på skildre kulturstudiernes dilemma hævder, at langt de fleste kulturstudier tager deres udgangspunkt i en specifik kulturel tekst eller praksis, hvorimod han ønsker at tage udgangspunkt i makropolitikken, makroøkonomien og makrokulturen. Det er således disse to poler og den dermed forbundne kamp mellem en kulturalistisk og en strukturalistisk position, der har præget Centrets eller den såkaldte Birminghamskoles snart fyrrårigke intellektuelle og politiske historie med de forskellige tilgange til forholdet mellem kultur, identitet og samfund, det har stået for.

Spørger man de studerende, der i dag vælger at læse kulturstudier i en af dets mange danske varianter³⁾, om de kender Hoggart, Williams og Thompson, vil de fleste nok blive én svar skyldig.

Sagen er imidlertid den, at de selv samme

studerende ikke ville have kunnet se film af sådanne instruktører som Mike Leigh og Ken Loach uden det opbrud i synet på kulturbegrebet, som disse forskere repræsenterer. Richard Hoggarts beskrivelse af den nordengelske arbejderklassens orale traditioner, familiemønster, lokale ritualer og fritidsaktiviteter såsom korsang, pubvaner og fodbold giver således et helt andet og mere komplekst billede af kulturen end den dominerende kulturs skildring heraf. Det samme gælder Raymond Williams, når han definerer kulturen som en hel livsform, materielt, intellektuelt og spirituelt, og det er disse mønstre i kultur- og livsformerne, der senere følges op af den marxistiske historiker E.P.Thompson, når han kommer med sit bud på et kulturbegreb, der udover det kulturelle aspekt også lægger vægt på konfliktaspektet. Kulturen opstår, siger han, i kampen med og modsætningerne til andre grupper og klasser, således at det bliver de kollektive livsformer, der bliver afgørende for identitetsdannelsen. Ud fra denne synsvinkel er kulturen et resultat af de kollektive processer, som grupper af mennesker aktivt skaber på baggrund af deres fælles levevilkår og erfaringer. Dermed er den første konflikt mellem den kulturalistiske og strukturalistiske position indenfor kulturstudierne blevet introduceret. Der er dog ikke tale om en konflikt, der på noget tidspunkt finder en sådan løsning, at den ene af de to positioner udraderes.

Tværtimod kan man betragte den æra, der indledes med Stuart Halls overtagelse af ledelsen af Centret i 1968, som en periode, hvor man i kraft af en teoretisk fantasi og åbenhed overfor samtiden skabte nye teoretiske tilgange, der hver på deres måde kan betragtes som en midterposition i forhold til de to yderpunkter⁴⁾. Selv om man både betragter kulturen som den praksis, der omformer en gruppes livsvilkår til meningsfulde udtryk, så anerkender man samtidig de nye subkulturer og dermed forbundne stilelementer, der for alvor var begyndt at se dagens lys ved overgangen til 60'erne, som en anden form for klassekamp.

Birminghamskolen betragter således subkulturerne som symbolske udtryk for de unges måde at håndtere opløsningstendenserne i de traditionelle livsvilkår og identitetsmønstre uden for alvor at overskride de klassebaserede forklaringer, ophavskulturen er indlejret i. Så det er først med punkens fremkomst i 1976 og

de senere "raceuroligheder" i 1981 og 1985, at det møde mellem den kulturalistiske og strukturalistiske position, som de subkulturelle analyser er udtryk for, bliver afløst af punkbevægelsens semiotiske guerillakrig og "raceurolighedernes" krav om at inkorporere sådanne fænomener som etnicitet, køn, nation og "race" i kulturanalysernes forklaringsmodeller³⁾. Den hidtidige britiske kulturforskning bliver beskyldt for at være etnocentrisk og blind for de mandsdominerede problemstillinger, der hidtil har præget forskningen. Selvom man i begyndelsen forsvarer sig med, at det ikke alene er i kulturerne, men også i kulturanalyserne, at der opstår rodløshed og usikkerhed omkring ens identitet, når kulturer blandes, er det ikke desto mindre de nye vilkår, kulturstudierne konfronteres med i begyndelsen af 80'erne. En af konsekvenserne heraf bliver, at den forskning, der produceres i Birminghamskolens regi, i stigende grad skal kunne tilgodeses, at der ikke findes etnisk rene kulturer, fordi det er umuligt at afgrænse dem ud fra etnisk tilhørsforhold, men at al kultur handler om møder og dermed også om mulighederne for at blande sig med hinanden. Samtidig er der i kraft af den forskning, der er blevet udviklet omkring subkulturens rolle af folk som Phil Cohen og Dick Hebdige i løbet af 70'erne, sket en eksport af den britiske kulturforskning til såvel Europa som USA.

Disse to parallelle fænomener, kritikken af den hidtidige forskning for at være etnocentrisk og mandsdomineret og eksporten af dele af Birminghamskolens forskning til såvel Europa som USA, resulterer både i en internationalisering af kulturstudierne og en forskydning af dets teoretiske og empiriske fokus.

I USA bliver der således flere og flere humanistiske forskningsmiljøer, der interesserer sig for kulturstudier, men da de ikke har noget specielt forhold til de samfundsteorier og den sociale og politiske kontekst, der udgør rammerne for enhver kulturanalyse, opstår der en splittelse mellem de tekstbaserede og samfundsorienterede studier. Der findes imidlertid også britisk inspirerede amerikanske forskere som Lawrence Grossberg, der er interesseret i at videreføre dialektikken mellem magt og modstand og i at finde nogle sprækker i den samfundsmæssige hegemoni, således at man kan udvikle nogle strategier, der underminerer samfundets dominerende magtkonstellationer.

Men da det var opløsningen af arbejderklassekulturen i England, der var en af forudsætningerne for den forskning, der opstod i Birmingham, og da USA ikke har været præget af den samme udvikling, har de amerikanske forskere, der har bevaret deres rødder i den kritiske teori, snarere fokuseret på den kulturelle mangfoldighed og de etniske baserede kulturkonflikter, end hvad der i hvert fald indtil for ganske nylig har været tilfældet i de skandinaviske lande. Sammenfattende kan man dog sige, at det identitetsproblem, der forsåvidt altid har præget kulturstudierne, er blevet endnu tydeligere siden deres internationalisering, eftersom det drejer sig om, hvad der bør være kernen i den form for kulturforskning, der refereres til, når man taler om kulturstudier. Spørgsmålet bliver altså, om begrebet kulturstudier skal reserveres til en videreudvikling af den form for kritisk tænkning, der kan spores tilbage til den britiske tradition, eller om man kan anvende betegnelsen kulturstudier for alle typer af kulturforskning.

Det er de forskellige forsøg på at afklare dette spørgsmål, der karakteriserer den midtvejskrise, kulturstudierne befinder sig i ved overgangen til det enogtyvende århundrede, ligesom det er i forsøget på at afklare dette spørgsmål, man skal finde frem til kulturstudiernes profil i Danmark.

Forsøg på en afklaring

Kulturstudierne har lige siden deres start i 60'ernes England været præget af en vekselvirkning mellem en kulturalistisk og en strukturalistisk position og en ikke altid lige smertefri pendlen mellem identitetstab og identitetslængsel.

Man har imidlertid ikke forsøgt at løse de periodiske identitetskriser ved at skabe en form for ortodoksi omkring kulturstudierne. Der findes tværtimod ikke nogen sand fortolkning af, hvorledes kulturstudierne bør se ud, og dermed heller ikke nogen forestillinger om, hvilke teoretiske og metodiske søjler de hviler på. Det handler først og fremmest om at give begrebet et indhold, der bibeholder dets kritiske potentiale. Stuart Hall har formuleret denne bestræbelse på en lidt anderledes måde, idet han har sagt, at de, der har været tilknyttet Centret, har bestræbt sig på at fungere som organiske intellektuelle uden at være i besiddelse af et

organisk referencepunkt. De har dog ikke kunnet sige sig fri for at nære et nostalgisk håb om på et eller andet tidspunkt at komme til at indgå som organiske intellektuelle i en social bevægelse, hvis der på et eller andet tidspunkt skulle opstå en sådan konjunktur^{b)}.

Det betyder imidlertid også, at kulturstudierne udover den teoretiske eklekticisme og metodiske pluralisme er båret oppe af en interventionistisk og kontekstualistisk bestræbelse, der placerer dem i spændingsfeltet mellem teori og verdslighed.

Hvad Stuart Hall mener hermed, har en af de britiske kulturstudiers arvtagere i Sverige, Ove Sernhede, formuleret på følgende måde:

“Hall er betænkelig ved den kulturforskning, der forvandler sig til en aktivitet uden relation til det sociale, hvadenten der er tale om de samfundsmæssige institutioner, klasser, etniske grupper, køn, ideologi osv. Hvis kulturforskningen ikke kan bevare kontakten til det, der går udover teksten, forbliver den et ufuldstændigt og alt for “rent” projekt. Den kritiske og samtidsorienterede kulturforskning må befinde sig i spændingsfeltet mellem menneskers til tider utilstrækkelige og uværdige eksistensbetingelser og de ideologier, diskurser eller repræsentationer, der skabes af disse livsvilkår, og med hvis hjælp enhver form for selverkendelse og forståelse af omverdenen skabes. Selv om vi altid går ud fra de måder, hvorpå teksterne er indskrevne i os, så er teksterne aldrig tilstrækkelige. Kulturforskningen må fortsætte med at intervenere i livets smudsige og uafsluttede økonomiske, sociale og biologiske aspekter. Forholdet mellem kulturforskningens sproglige og poststrukturalistiske udvikling og det profane eller smudsige spørgsmål om det sociale ubønhørlige nærvær udgør den uløselige spænding, der driver enhver tilhænger af kulturstudier fremad”⁷⁾.

Det betyder kort og godt, at verden fortsætter med at være et påtrængende anliggende for kulturstudierne. Den er endda så påtrængende, at Ove Sernhede stiller et mindst lige så påtrængende spørgsmål:

Hvilke problemer og problemstillinger skal en kritisk samtidsorienteret svensk kulturforskning formulere og hvilke aspekter af den svenske sam-

fundsudvikling bør udgøre dens interessefelt, undersøgelsesområder og brændpunkter?

En del af svaret finder han i behovet for at foretage en kulturanalytisk undersøgelse af de nye fattigdomsmønstre i Europa og deres konsekvenser for udviklingen af et multikulturelt medborgerskab. De migrationsstrømme, marginaliseringsprocesser og segregationsmønstre, der i de sidste ti år har forvandlet Sverige, har i vidt omfang også ført til, at der i stedet for et medborgerskab har udviklet sig et modborgerskab blandt de etniske minoriteter, således at integrationen af indvandrere og flygtninge endnu engang har fået en central placering på den politiske dagsorden. Sagen er imidlertid den, at vi ikke ved særlig meget om, hvorledes livet leves i de forstæder, der i høj grad er karakteri-

seret ved en stor etnisk heterogenitet, siger Ove Sernhede, hvorefter han tilføjer:

“Vi har meget ringe viden om, hvorledes hverdagen udformes i disse bydele, ligesom vi har meget ringe viden om, hvorledes de forskellige grupper håndterer mødet mellem tradition og modernitet og hvorledes der af samme grund skabes nye livsverdner. Vi ved heller ikke, hvorledes korsvejene mellem de forskellige kulturer ser ud i disse områder, ligesom vi heller ikke ved, hvad det er, der skaber konflikter mellem de forskellige kulturer. Efter vores opfattelse står den kritiske kulturforskning her overfor en række vigtige opgaver, der alle kredser om forholdet mellem kultur, identitet og social og politisk mobilisering”⁸⁾.

Hvis man støtter en kulturanalytisk indsats på disse områder, bliver det næste spørgsmål, om man ikke netop derved lever op til de krav til kulturstudierne, Lawrence Grossberg stiller, når han siger, at de både skal kunne sige noget om, hvad der sker, og i hvilken retning udviklingen går, og således skal være i stand til at fungere som samtidsdiagnoser. Uanset hvor store variationer, der måtte være mellem Sverige og Danmark på dette punkt, vil jeg umiddelbart tro, at det er en af de veje, man kan gå, når man skal diskutere, hvorledes en samtidig, kritisk kulturforskning bør se ud i Danmark, og i hvilket omfang den kan lære noget af de oprindelige britiske kulturstudiers identitetskriser.

Det er i hvert fald en mulighed, der ligger i tiden, og som man må undre sig over, at der er så få forskningsmiljøer i Danmark, der benytter sig af. Et sådant skridt behøver ikke at give nogle ontologiske problemer med, at virkeligheden både er konstrueret og konstruerer sig selv. Tværtimod.

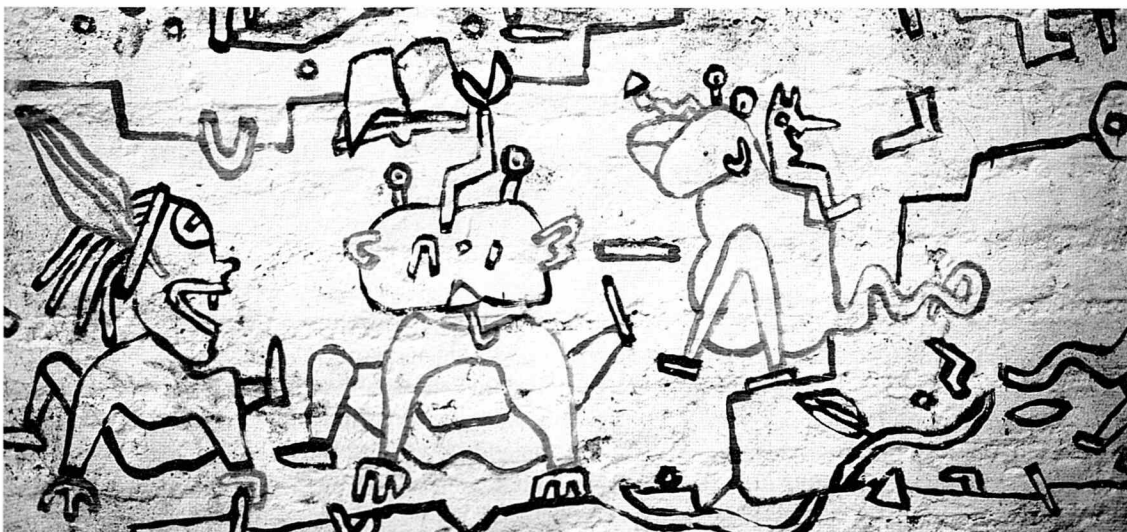
Noter:

1. Jeg har dog støttet mig til den fortræffelige indledning til kulturstudiernes historie og iboende dilemmaer i Thomas Johansson, Ove Sernhede og Mats Trondman (Red.). 1999. *Samtidskultur*. Nora. Nya Doxa. Den er et *must*.
2. Se "Cultural Studies and the Politics of Internalization: an Interview with Stuart Hall" by Kuan-Hsing Chen i Morley, David & Kuan-Hsing Chen (Eds.). 1996. Stuart Hall: *Critical Dialogues in Cultural Studies*. London. Routledge. 392-411 og Interview with Stuart Hall: Culture and Power by Peter Osborne and Lynne Segal in Torres, Rodolfo D. et al. (Eds.). *Race, Identity, Citizenship*. 1999. Blackwell. 389-413.
3. I efteråret 2000 blev der oprettet et Institut for Sprog- og Kulturstudier ved Roskilde Universitetscenter. Det betyder, at der i dag findes kulturstudier i en eller anden udgave ved de fleste danske universiteter, selv om de stadigvæk lever lidt af en skyggetilværelse ved de fag, hvor de overlever. Det kan således undre, at sociologerne Heine Andersen og Lars Bo Kaspersen i den af dem redigerede *Klassisk og Moderne Sociologi* (København, Hans Reitzel, 2000) nok har kunnet finde plads til en beskrivelse af Frankfurterskolen, men ikke til en tilsvarende beskrivelse af Birminghamskolen.
4. Stuart Hall blev leder af Centret i Birmingham i 1968. Se iøvrigt History, politics and postmodernism: Stuart Hall and Cultural Studies by Lawrence Grossberg in Morley, David & Kuan-Hsing Chen (Eds.). 1996. *Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies*. London. Routledge. 151-174.
5. Røgilds, Flemming. 1988. *Rytme, Racisme & Nye Rødder*. København. Politisk Revy.
6. Se Grossberg, Lawrence. 1992. *We Gotta Get out of this Place*. London. Routledge og Jameson, Fredric. 1995. On Cultural Studies in: Rajchman, John. *The Identity in Question*. London. Routledge. 251-295.
7. Johansson, Thomas; Sernhede, Ove & Mats Trondman (Red.). 1999. *Samtidskultur*. Nora. Nya Doxa. 29.
8. *Ibid.*, 36.

Referencer:

- Appadurai, Arjun. 1996. *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalisation*. Minneapolis. University of Minnesota Press.
- Gilroy, Paul; Grossberg, Lawrence & Angela McRobb (Eds.). 2000. *Without Guarantess: In Honour of Stuart Hall*. London. Verso.
- Grossberg, Lawrence et al. (Eds.). 1991. *Cultural Studies*. New York. Routledge.
- Grossberg, Lawrence. 1992. *We Gotta Get out of this Place*. New York. Routledge.
- Grossberg, Lawrence. 1997a. *Bringing it all Back Home: Essays on Cultural Studies*. Durham. Duke University Press.
- Grossberg, Lawrence. 1997b. *Dancing in spite of myself: Essays on Popular Culture*. New York. Routledge.
- Jameson, Fredric. 1995. On Cultural Studies in: Rajchman (Ed.). *The Identity in Question*. London. Routledge. 251 -295.
- Johansson, Thomas; Sernhede, Ove & Mats Trondman (Red.). *Samtidskultur*. Nora. Nya Doxa.
- Morley, David & Kuan-Hsing Chen (Eds.). 1996. *Stuart Hall: Critical Dialogues and Cultural Studies*. London. Routledge.
- Røgilds, Flemming. 1988. *Rytme, Racisme & Nye Rødder*. København. Politisk Revy.
- Røgilds, Flemming (Red.). 1990. *Every Cloud Has A Silver Lining: Lectures on Everyday Life, Cultural Production and Race*. København. Akademisk Forlag.
- Røgilds, Flemming. 1995/98. *Stemmer i et Grænseland. En bro mellem unge indvandrere og danskere?* København. Politisk Revy.
- Røgilds, Flemming. 2000. *Charlie Nielsens Rejse: Vandringer i multikulturelle landskaber*. København. Politisk Revy.
- Torres, Rodolfo et al. (Eds.). 1999. *Race. Identity. Citizenship*. Oxford. Blackwell.

* Det anbefales at lytte til Outlandish's første CD *Outlandish Official* under læsningen af denne artikel.

Flemming Røgilds er forskningslektor ved Sociologisk Institut, Københavns Universitet.